

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΤΩΝ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΕΝ
ΛΑΜΠΡΩ ΦΙΛΑΡΧΑΙΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΟΡΘΡΥΟΣ¹

Α΄.

Μεμβρ 0,26 X 0,21. XI αιώνος (φ. 130).

Εὐαγγέλιον κατὰ λογάδην, δίστιλον. Τὸ μήκος ἐκάστης στήλης εἶναι 0,16 X αλ. 0,06. Ἀρχεται δὲ ἀπὸ τοῦ πρώτου κεφαλαίου τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος » κτλ. Περιέχει δὲ τὰς περικοπὰς τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀναγινωσκομένων εὐαγγελίων τοῦ ἐνιαυτοῦ.

Ἐν ἀρχῇ προσήρτηται τέσσαρα φύλλα μεμβράνης, ἐν οἷς ἐν δυοῖσιν στήλαις περιέχεται ὅλη ἀλλοτρία τῶν Εὐαγγελίων, πλὴν ἀνευ ἀρχῆς, ἐξ οὗ καταφαίνεται ὅτι διεξέπεσον φύλλα τινὰ ἐν ἀρχῇ. Ἐν δὲ τῷ γ' φύλλῳ ἐν τῇ ὡς κεῖται σημειωμὰ τι συγχρόνου γραφῆς τῷ χειρογράφῳ, ἐν ᾧ ἀναγινώσκεται περικοπὴ τις ἴσως τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: « Ἀδελφοί, οὐ θέλω ἐξ ὑμῶν ἀγροεῖν περὶ τῶν κεκοιμημένων » κλπ.

Ἐκάστη δὲ ἐπικεφαλὴς τοῦ Εὐαγγελίου κοσμεῖται δι' ὠραίων κοσμημάτων ἐγχρῶων λαμπρῶς βυζαντιακῆς καλλιγραφικῆς διακοσμήσεως ὡς ἐπιτίτλων· τὰ δὲ ἀρχικὰ κεφαλαῖα γράμματα εἶναι ἐγχροα καὶ πεποικιλμένα δι' ὠραίων κοσμημάτων, ὧν τὸ μὲν Ε' παρίστησιν ὅτε μὲν χεῖρα εὐλογοῦσαν, ὅτε δὲ χεῖρα κρατοῦσαν εἰλητάριον· τὸ δὲ στοιχεῖον Ο' παρίστησιν ὅτε μὲν ἰχθύν, ὅτε δὲ δύο πτηνὰ ἀντίωτα καὶ ῥαμφίζοντα, ὅτε δὲ δύο ὄφεις δάκνοντας ἀλλήλων τὰς οὐράς κλπ. τὸ δὲ Τ' παρίστησιν ὅτε μὲν σταυρόν, ὅτε δὲ ποιμαντορικὴν ῥάβδον καὶ ἄλλοτ' ἄλλα ποικίλα σχήματα κεκοσμημένα καὶ ἐγχροα· πλὴν ἀτυχῶς πολλὰ τοιαῦτα κεφαλαῖα ἐσπλήθησαν ὑπὸ βεβήλου χειρὸς, ἀποκοψάσης πλείστα τοιαῦτα καὶ οἰκτιρῶς παραμορφωσάσης τὸν ἄλλως λαμπρόν τοῦτον κώδικα.²

1. Ἐν τοῖς καταλοίποις τοῦ Λάμπρου εὗρήθη καὶ ὁ κατάλογος οὗτος τῶν χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης τῆς φιλαρχαίου ἐταιρείας Ὁρθρως, ὁ συνταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Νικολάου Γιαννοπούλου. Ὁ Λάμπρος, ὡς ἐκ τῆς σχετικῆς ἀλληλογραφίας γίνεται δῆλον, εἶχεν ὑποσχεθῆ τὴν ἐκδοσὶν τοῦ καταλόγου τούτου ἐν τῷ ἔμψ' Ἑλληνομνήμονι. Ἐκδίδομεν λοιπὸν ἐν τῷ ἔμψ' Ἑλληνομνήμονι τὸν κατάλογον τοῦτον παρατηροῦντες ὅτι κατὰ σημειωσιν τοῦ Γιαννοπούλου. « Ἡ ἀρίθμησις ἐγένετο κατ' ἀλφάβητον. Ἐν παρενθίαις φέρονται οἱ ἀριθμοί, ὅψ' οὗς εἶναι γεγραμμένοι οἱ κώδικες ».

2. Περιεγράφη διὰ βραχέων ὁ κώδιξ καὶ ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς φιλαρχαίου ἐταιρείας Ὁρθρως Ε' 43—44.

Ἐν δὲ τῷ ὑπ' ἀριθ. 66 φύλλῳ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ: «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ὁ Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον» κτλ. πρὸ τοῦ Τ κεῖται ἐξωγραφημένος ἅγιος τις τρέχων δεξιὰ (ὁ Πέτρος; ἢ μυροφόρος τις;), οὗ τὸ πρόσωπον κατὰ τι ἐγένετο ἐξίτηλον.

Ἐν τέλει δὲ εἰσονται προσηρητημένα 6 φύλλα μεμβράνης τῆς αὐτῆς συγχρόνου γραφῆς, πλὴν οὐχὶ καὶ τῆς αὐτῆς ἐπιμεμηλημένης γραφῆς τοῦ κειμένου, ἐν οἷς ἐν δυοσὶ στήλαις ἀναγράφονται εὐαγγέλια, αἵτινα τελευτῶσιν: «οὗ γὰρ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον» κτλ. Ἐν τέλει δὲ φαίνεται ὅτι ἀπεκόπη διὰ ψαλίδος φύλλον τι, οὗ τὸ στοιχείον Τ ἐσώθη, καὶ διεξέπεσον φύλλα τινά, μεθ' ἃ ἐσώθη διάβρωτόν τι φύλλον μεμβράνης, περιέχον θεολογικὴν ὕλην περὶ ἀγγέλων, δυσανάγνωστον. Ὁ κώδιξ φαίνεται ὅτι θά ἐκοσμεῖτο δι' ἐγχρόων εἰκόνων τῶν Εὐαγγελιστῶν, αἵτινες ἐσυλήθησαν.

Στάχως βυραίνη.

Β'.

Μεμβρ. 0,18 X 0,14, παχ. 0,08 μετὰ τῶν σταχωμάτων.

Αἰῶνος XII (φ. 223).

Εὐαγγέλιον τὸ διὰ τεσσαράκω μονόστηλον ἐν τε τῷ κειμένῳ δὲ καὶ ταῖς ἱστορίαις εἰσὶ γεγραμμένα σημεῖώσεις ἐπεξηγηματικαὶ τοῦ κειμένου δι' ἐρυθροῦ μέλανος, ὧς καὶ ἐπικεφαλίδες ἐπὶ ἐκάστου θέματος τοῦ Εὐαγγελίου. Τὰ φύλλα τῆς μεμβράνης εἶναι λεπτότατα λευκοῦ χρώματος. Ἐν ἀρχῇ δὲ εἰκοσιτέσσαρα φύλλα ἐκ τοῦ κατὰ Μιθελίου Εὐαγγελίου κατὰ τὸ μέσον εἶναι κεκαυμένα κατὰ μέγα μέρος. Ἀρχεται δὲ ἀπὸ τῆς παραβολῆς τῶν δαιμονιζομένων. Ἐν ἀρχῇ δὲ ἐκάστου Εὐαγγελιστοῦ προτάσσεται ὁ βίος αὐτοῦ εἰτα πίναξ τῶν περιεχομένων κατὰ κεφάλαια.

Ἐν ἀρχῇ δὲ τοῦ κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίου προτάσσεται πρόλογος: «Ἐξηγήσεις τοῦ θεωρησιτάτου ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας κυρίου Θεοφυλάκτου πρόλογος εἰς τὸ κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον». Φαίνεται δὲ ὅτι ἀκασαὶ αἱ βιογραφίαι τῶν εὐαγγελιστῶν συνεγράφησαν πιθανώτατα ὑπὸ τοῦ ἁγίου Θεοφυλάκτου, ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας, ἀκμάσαντος κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα καὶ ἀνδρὸς λίαν εὐπαιδεύτου. Αἱ βιογραφίαι αὗται φαίνονται οὖσα ἀνέκδοτοι, διότι δὲν ἀναφέρονται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας (σελ. 262—266, § 52), ἐνθα γίνεται λόγος περὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Θεοφυλάκτου. Ἐκ δὲ τῶν βιογραφιῶν τούτων ἐξάγεται ὅτι ὁ κώδιξ οὗτος ἀνάγεται εἰς τὸν ΙΒ' αἰῶνα.

Ἐν δὲ τῷ βίῳ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, προκειμένου περὶ τῶν συμβόλων τῶν Εὐαγγελιστῶν, ἀναφέρει ὁ Θεοφυλάκτος τάδε:

«Τὸ μὲν κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον ἔχει λευτοπρόσωπον» βασιλικὸν γὰρ ὁ λέων καὶ ἡγεμονικόν. Ὁμοίως οὖν καὶ ὁ Ἰωάννης ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ καὶ δεσποτικοῦ ἀξιώματος τῆς θεότητος τοῦ Λόγου ἤρξατο εἰπὼν: Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος». Τὸ δὲ κατὰ Ματθαῖον ἀνθρωποκράτωρον ἀπὸ γὰρ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως καὶ ἐκθρωπήσεως τοῦ Κυρίου ἤρξατο. Τὸ δὲ κατὰ Μάρκον ἀετῶ περιεχόμενον ἀπὸ γὰρ προφήτου

ἤρατο τοῦ Ἰωάννου· ἡ δὲ παρηλιαῖή χάρις, προσορμητικὴ οὖσα καὶ ὀξείως τὰ πόρρω ἐλάκουσα, ἀετὸς ἐστὶ· φασὶ γὰρ τὸν ἀετὸν ἐξωδερκεστάτον εἶναι, ὥστε καὶ μόνον ἐκ τῶν ἑλλήνων ζῴων πρὸς τὸν ἥλιον δυνασθῆαι ἀνένδρα μηδ' ἀκαμύοντα. Μόνον δὲ ἡμοῖον τὸ κατὰ Λουκᾶν· διότι ἀπὸ τῆς ἰσραηλῆας τοῦ Ἀλαφάρου ἤρατο ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν τοῦ Ἰσοῦ θυμωῶντος, καὶ μόσχος ἐξ ἧν ὁ ἡρώμιος τοίει». 1

Ἡ περικοπὴ αὕτη δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν νῦν κρατοῦσαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τάξιν, διότι ὁ Μάρκος εἰκονίζεται μετὰ συμβόλου λέοντος καὶ ὁ Ἰωάννης μετ' ἀετοῦ.

Φάρεται δὲ καὶ τόδε τὸ ἐπίγραμμα εἰς τὸν Λουκᾶν ἐν ἑμβρικοῖς στίχοις:

Τρίτος δὲ Λουκᾶς ζητορεῖται μεζόνιος
τοῦ μάρτις ἡμῶν μετριωθέντος Λόγου 2
τὴν παιδικὴν ἀγγέλιον εἶτα καὶ μέσσην
καὶ τὴν πλείαν τῆς ἡρώμιος χάριν·
Παῦλον γὰρ ἔσχε τεχνικὸν παιδοτρίβην.

Στάχους βροσίην. Παρατηρητέον δὲ τὸ β πανταγοῦ γράφεται ὡς κ (πρὸβλ. καὶ Πατρ. Βιβλ. Ἰω. Σακελλίωνος, σ. 3. 7, σημ. 5).

Γ'

Χαρτ. 0.20 X 0.15 X πρῶχ. 0 033, ἐπιφ. γραφ. 0.14 X 0.08.

Αἶθνος XII (φύλ. 72).

Λειτουργικὸς κώδιξ, περιέχων τὰς τρεῖς Λειτουργίας, τοῦ Χρισστούμου, τοῦ Μεγ. Βασιλείου καὶ τῶν προηγουμένων πλήρεις. Ὁ χάρτης εἶναι σκληρὸς καὶ στιλπνός. Κοσμεῖται δὲ ὁ κώδιξ ὑπὸ ἐγχρῶν καλῶν ἐπιτελιῶν καὶ καλῶς διακεκοσμημένων κεφαλαίων γραμμάτων. Ὅπισθεν δὲ τῆς 72^α σελίδος ἀναγινώσκονται τὰδε διὰ τὸ ἐν κινναβάργως: «† Τίλος τῶν τριῶν λειτουργιῶν» διὰ δὲ μέλανος: «† Δῶρον τὸ παρὸν τοῦ Θεοῦ συνεργία ἔγραψεν ἰδοὺ Γρηγόριος ἐν πόμφ» Ἦτοι ἐμμέτρως:

Δῶρον τὸ παρὸν τοῦ Θεοῦ συνεργία
ἔγραψεν ἰδοὺ Γρηγόριος ἐν πόμφ.

Στάχους βροσίην 3

(*Ἐπεταὶ συνέχεια)

1. Περὶ ληψίς περὶ τοῦ κώδικος τούτου ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Φιλολογ. Ἐταιρείας «Ὁρθρος», Ε', 43—44.

2. Εὔρηται τὸ ἐπίγραμμα τόδε καὶ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. ΤΛ' χαρτῶν κώδικι τοῦ ἔτους 1368 τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης ὑπὸ Ἰω. Σακελλίωνος (σ. 159), περιέχοντι τὰ Τέσσαρα Κανονικὰ Εὐαγγέλια μετὰ τῆς διαφορᾶς ἐν τῷ 2^ῳ στίχῳ ἀντὶ: κυριωθέντος ἐκεῖ μετριωθέντος Λόγου, ὅπερ ἴσως ὀρθότερον.

3. Μετηνέχθη ἐκ τοῦ ἐν Κοκκωτοῖς ναοῦ τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς.